

OČEKÁVAJÍ SPOLEČNOSTI DOPAD NA SVÉ ÚČETNÍ ZÁVĚRKY V SOUVISLOSTI S NOVÝM KONCEPTEM OVLÁDÁNÍ A DODATEČNÝMI POŽADAVKY NA ZVEŘEJNĚNÍ?²¹

Do the companies expect any effect on their financial statements resulting from a new concept of control under IFRS and additionally required disclosures?

Libor Vašek, Tereza Gluzová

V květnu 2011 byly vydány nové Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) pozměňující koncept ovládání a rozšiřující požadavky na informace zveřejňované v účetních závěrkách. Jedná se o IFRS 10 a IFRS 12, které jsou v účinnosti od 1. ledna 2013. Pro evropské společnosti však bylo stanoveno – při přijímání nových standardů do legislativy Evropské unie (EU) – datum účinnosti až na 1. ledna 2014, tj. o rok později. Pro většinu evropských společností je tak rok 2014 prvním rokem použití nových pravidel a prvním rokem, kdy musí být tyto standardy aplikovány všemi společnostmi bez ohledu na jejich domicilu.

Použití nových standardů vzbuzuje spoustu otázek směrem k podobě konsolidačních celků, zdali u společností dojde ke změně konsolidačního celku v důsledku nového konceptu ovládání, tj. zdali bude konsolidováno více či méně společností ve srovnání s předcházející úpravou. Současně jsou společnosti vystaveny většímu objemu požadavků na zveřejňování a jsou kladeny otázky, zdali je to vše ku prospěchu. Dostatečné závěry bude možné činit až po tomto roce, kdy bude možné vyhodnotit dopad nových standardů na účetní závěrky. Některé společnosti však aplikovaly standardy dobrovolně dříve nebo minimálně se k nim ve svých účetních závěrkách za rok 2013 vyjadřovaly, jakožto k novelizacím, které očekávají, že budou v následujícím roce aplikovat.

1. Dopad nového konceptu ovládání na společnosti obchodované BCCP

Přijímání nových pravidel je vždy do určité míry „krokem do neznáma“, což je v tomto případě umocněno množstvím subjektivních úsudků, které tyto standardy po společnostech vyžadují. Proto nový koncept ovládání může být aplikován různými společnostmi různým způsobem, ač jimi musí být dodržen základní rámec.

Pro znázornění dopadů IFRS 10 byly vybrány společnosti, s jejichž akciemi je obchodováno na hlavním trhu Burzy cenných papírů Praha (BCPP). Všechny společnost

²¹ Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného projektu „IFRS jako alternativní účetní standardy pro zajištění daňového základu: Dopady na konkurenceschopnost malé otevřené ekonomiky“ registrovaného u Grantové agentury České republiky pod evidenčním číslem P403/12/1901.

sestavují a zveřejňují účetní závěrku (ÚZ) podle IFRS a analýza byla zaměřena na to, zda daná společnost přistoupila k dřívější aplikaci IFRS 10, a pokud ano, jaké konkrétní dopady nastaly. U ostatních společností bylo analyzováno zveřejnění očekávaných dopadů.

Tabulka 1: Dopad IFRS 10 na společnosti obchodované na BCPP

Společnost	Datum ÚZ	Přijetí IFRS 10	Očekávané dopady	Počet dceřiných společností
Borealis Exploration LTD	31.3.2013	Neuvádí	Neuvádí	19
ČEZ a.s.	31.12.2012	2014	Neočekává dopad	91
Erste Group Bank AG	31.12.2013	2014	Očekává dopad na výkazy	258
Fortuna Entertainment Group N.V.	31.12.2013	2013	Nemá dopad	12
Komerční banka a.s.	31.12.2012	2014	Neočekává dopad	8
New World Resources Plc	31.12.2013	2014	Neočekává dopad	5
Orco Property Group S.A.	31.12.2013	2013	Nemá dopad	67
Pegas Nonwovens SA	31.12.2013	2014	Neočekává dopad	5
Telefonica Czech Republic a.s.	31.12.2012	2014	Neočekává dopad	5
Tatry Mountain Resort a.s.	31.10.2013	10/2014	Vyhodnocuje	5
UNIPETROL a.s.	31.12.2013	2014	Neočekává dopad	19
VGP NV	31.12.2013	2014	Neočekává dopad	29
Vienna Insurance Group	31.12.2013	2014	Neočekává dopad	121

Z třinácti společností, které zveřejňují účetní závěrku v souladu s IFRS pouze jediná uvádí, že přechod na IFRS 10 ovlivní její účetnictví. Jedná se o Erste Group Bank AG, která je zároveň největší ze všech zkoumaných společností. Erste bude od 1. ledna 2014 konsolidovat investiční fondy, ve kterých působí jako manažer některá ze společností skupiny, a které dle SIC-12 podmínky pro konsolidaci nesplňovaly. Erste stále vyhodnocuje, zda se konsolidace dotkne také řízených penzijních fondů – aktivity fondů jsou totiž do značné míry regulovány zákonem. Zbývající společnosti uvádí, že žádný dopad na své výkazy v souvislosti s přijetím IFRS 10 neočekávají. Pouze dvě ze společností využily možnosti dřívější aplikace a na nové standardy přestoupily již k 1. lednu 2013. Ani u těchto společností přijetí IFRS 10 účetní závěrku neovlivnilo ve smyslu změny rozsahu konsolidačního celku.

Před vydáním IFRS 10 a souvisejících standardů (IFRS 11, IFRS 12, novelizace IAS 27 a IAS 28) diskutovala IASB jak s konsolidujícími společnostmi, tak s uživateli účetních výkazů možné dopady a výsledky konaných kulatých stolů sesumarizovala do studie

očekávaných dopadů. Studie poskytuje odpovědi na nejčastěji se opakující dotazy – zdali IFRS 10 přináší zcela nové požadavky na konsolidaci a povede k zahrnutí více společností do konsolidačních celků. IASB uvádí, že v mnoha případech budou závěry stejné za použití IAS 27/SIC-12 i IFRS 10. Přínosem nové úpravy je, že místo číselných měřítek jako je většina hlasovacích práv upřednostňuje používání zásad a individuálních úsudků a povede k závěrům, které lépe odpovídají skutečnosti – investor konsoliduje jednotku tehdy, když ji skutečně ovládá.

Vlastní studie vypracovala také poradní skupina EFRAG (2012a, 2012b), která se dotazovala společností, jaké dopady od nových standardů očekávají a jak náročné pro ně bude uvést nové požadavky do praxe. První studie s názvem „Feedback report on field-tests on IFRS 10, IFRS 11 and IFRS 12“ se zaměřila na nové standardy obecně, části týkající se IFRS 10 se účastnilo 27 společností. Druhá, dodatková studie se zabývá výhradně změnami v konsolidaci SPE/strukturovaných jednotek a na otázky odpovídalo 14 společností. Obsah obou studií a již zveřejněných účetních závěrek dle IFRS 10 lze shrnout do tří nejvýznamnějších změn, které lze s přijetím IFRS 10 očekávat:

- *kontrola „de facto“*

70 % společností uvedlo, že doposud nekonsolidují na bázi „de facto“ kontroly (EFRAG, 2012a), nicméně většina se domnívá, že nová pravidla v tomto ohledu jejich výkazy neovlivní. Společnosti oceňují ilustrativní příklady, které v tomto ohledu IFRS 10 poskytuje, ale vyjadřují obavy, zda bude v jejich silách získat dostatek informací, aby mohly posoudit všechny relevantní aspekty faktické kontroly.

- *přenesené řízení (principál vs. agent)*

Otázka přeneseného řízení se ve standardech objevuje nově a ze studie vyplývá, že se dotkne hlavně bank a dalších finančních institucí. Polovina dotazovaných se domnívá, že uvedení požadavků do praxe pro ně bude výzvou, avšak:

- chybějí přesné číselné hranice – společnosti tedy mohou ve stejných situacích dospět k různým závěrům;
- rozptýlenost investorů – tam, kde jsou majetkové účasti rozptýleny mezi řadu drobných investorů, nemají vždy společnosti přístup ke všem informacím. Nelze tak zjistit, jestli mezi investory fungují dohody; a
- použití subjektivních úsudků pro posouzení variabilní návratnosti – společnosti shledávají příklady standardu za nedostatečné, protože se zabývají pouze nejjednoduššími situacemi a ve složitějších případech si proto nejsou vždy jisty, jak mají postupovat.

- *strukturované jednotky*

Novelizovaná pravidla pro konsolidaci strukturovaných jednotek jsou asi nejvýraznější změnou, kterou IFRS 10 přináší. Na jedné straně budou konsolidovány jednotky, které podle SIC-12 ovládané nebyly, na straně druhé jiné jednotky z konsolidace budou vyjmuty. Lze se domnívat, že konkrétní dopad na čísla v účetních závěrkách nebude příliš výrazný, a to ze dvou důvodů. Za prvé je to omezený počet společností, které jsou spojeny se strukturovanými jednotkami – obvykle banky, pojišťovny či investiční společnosti. Za druhé bilanční sumy strukturovaných jednotek často nejsou v poměru ke konsolidovaným hodnotám výrazné. Dle studie EFRAGu (2012b) bylo 7 dotazovaných společností spojeno s 10 537 strukturovanými jednotkami. Při přestupu na IFRS 10 budou navíc konsolidovat 243 jednotek, naopak 193 jich nebude dále do skupiny zahrnováno – čistý přírůstek je tedy 50 jednotek. Celková bilanční suma se v důsledku zvýší o 0,06 % a výsledný efekt lze považovat za nevýznamný. Jakých strukturovaných jednotek se změny dotknou? Změny v konsolidaci strukturovaných jednotek podle respondentů studie jsou především následující:

- menší důraz na přínosy a rizika z jednotky – již není potřeba splnit podmínku vystavení většině přínosů a rizik, což povede k dodatečné konsolidaci některých investičních fondů a sekuritizačních jednotek;
- odlišný přístup k právům na odvolání;
- nově zavedená pravidla pro přenesené řízení – společnosti musí zkoumat, zda v jednotkách nevystupují v pozici agenta, pokud ano, jednotky pak nemohou konsolidovat;
- zkoumání, jak a kým jsou řízeny významné činnosti jednotky – společnost, která nemá právo ovlivnit aktivity jednotky, nemůže vykonávat kontrolu, i když je vystavena přínosům a rizikům. Společnosti uvádí, že tento bod způsobí dekonsolidaci některých strukturovaných jednotek zejména fungujících v oblasti sekuritizace, převodu aktiv nebo leasingu.

2. Dopad nových požadavků na zveřejnění

Z předchozí části lze usoudit, že není očekáván výrazný vliv IFRS 10 na konsolidovaná čísla, na rozsah konsolidačního celku, co se však určitě změní, je rozsah zveřejňovaných informací, což je důsledek vydání úplně nového standardu s označením IFRS 12. Zveřejnění se přitom týká nejen dceřiných společností, ale účastí v jiných jednotkách obecně. Společnosti uvádějí, že s přijetím IFRS 12 se podstatně zvýší rozsah informací zahrnovaných do účetních závěrek. Obavy vyjadřují zejména vzhledem k účastem ve

strukturovaných jednotkách – nejsou si jisty, zda se jim podaří včas získat všechny potřebné údaje a postrádají přesný výklad některých výrazů.

IFRS 12 zdůrazňuje, že cílem rozhodně není zahrnout přílohu nadbytečnými podrobnostmi, v nichž se uživatel ztratí. V odstavci B2 standard přesně uvádí: „Účetní jednotka rozhodne, s přihlédnutím k okolnostem, jak podrobné informace poskytne, aby vyhověla informačním potřebám uživatelů, jaké informace zdůrazní a jakým způsobem přistoupí k jejich seskupení. Je důležité nalézt rovnováhu na jedné straně mezi zahlcením účetní závěrky nadbytečnými podrobnostmi, které nejsou pro uživatele užitečné, a na druhé straně mezi nejasnými údaji v důsledku jejich nadměrné agregace.“ Jak lze vidět, rozhodnutí, nakolik detailní informace se zveřejní, je ponecháno na účetní jednotce. Přístup se tak zřejmě bude lišit společnost od společnosti. Protože podrobné zveřejnění je vyžadováno pro účasti ve strukturovaných jednotkách, které jsou častější pro finanční instituce, dá se očekávat, že rozsah zveřejnění bude větší například pro banky a pojišťovny, než pro výrobní společnosti. Je tomu skutečně tak?

Pro ilustraci dopadů IFRS 12 byly vybrány účetní závěrky čtyř evropských společností – dvou bank a dvou výrobních společností – které nové standardy aplikovaly dobrovolně již od roku 2013. Došlo k porovnání rozsahu informací o účastech v jiných jednotkách – příloha 2013 vs. příloha 2012 a výsledky jsou shrnuty v tabulce.

Tabulka 2: Zveřejnění účastí v jiných jednotkách dle IFRS 12

Společnost	Počet dceřiných společností	Počet stránek konsolidované účetní závěrky 2013	Rozsah zveřejnění účastí v jiných jednotkách (počet stránek)	
			Rok 2013 (použití IFRS 12)	Rok 2012 (původní pravidla)
Deutsche Bank	2 171	158	6	4
Barclays	1 213	83	10	4
Volvo	310	48	6	4
ArcelorMittal	35	89	9	3

Účetní závěrky čtyř společností netvoří plně reprezentativní vzorek, přesto i na základě nich lze dospět k několika zajímavým závěrům:

1. Rozsah zveřejnění se s přijetím IFRS 12 zvýšil u všech společností. Každá společnost však k požadavkům standardu přistupuje odlišně, proto se odlišují v množství poskytovaných informací, jejich detailnosti i uspořádání. ArcelorMittal kumuluje kompletní zveřejnění do jednoho nového bodu. Ostatní společnosti poskytují informace v několika částech své účetní závěrky, resp. přílohy.

2. Počet společností v konsolidačním celku ani rozsah přílohy nevyovídají o tom, jak podrobné zveřejnění společnosti poskytnou. Deutsche Bank s více než dvěma tisíci dceřinými společnostmi věnuje zveřejněním pouze šest stran. Opakem je ArcelorMittal, který jim věnuje desetinu své přílohy.
3. Úsudky použité pro určení kontroly uvádějí společnosti na začátku přílohy v části popisující účetní pravidla. Omezují se přitom na přepis definice kontroly ze standardu IFRS 10; výjimkou je Barclays Bank, která více rozvádí použité přístupy v bodě, který se týká dceřiných společností.
4. Rozšířená zveřejnění po přijetí IFRS 12 zahrnují podrobnější popis i číselné hodnoty společností s významným nekontrolním podílem – s výjimkou Deutsche bank, která nemá žádné významné nekontrolní podíly, se požadavek dotknul všech společností.
5. Podrobnější popis rizik spojených s účastí v konsolidovaných strukturovaných jednotkách ve výkazech podává pouze Barclays. Nová zveřejnění nekonsolidovaných strukturovaných jednotek do přílohy zahrnují všechny společnosti kromě Volva, které zřejmě žádnou účast nemá, neboť v jeho účetní závěrce nejsou strukturované jednotky vůbec zmíněny. Patrnější je dopad na účetní závěrky obou zkoumaných bank. Deutsche Bank připojila nový bod, který na čtyřech stranách podává podrobný popis. Barclays již v roce 2012 uváděla ve výkazech informace o mimobilančních ujednáních, kde zahrnovala rovněž SPE. S přijetím IFRS 12 se banka účastem ve strukturovaných jednotkách věnuje celkem na šesti stranách. Oproti tomu, ArcelorMittalu zabírají tato zveřejnění pouhé dva odstavce.

Abstrakt

V květnu 2011 byly vydány nové IFRS 10 a IFRS 12 pozměňující koncept ovládání a rozšiřující požadavky na informace zveřejňované v účetních závěrkách. Příspěvek analyzuje dopad těchto standardů na účetní závěrky evropských společností, zdali nový koncept ovládání ovlivní rozsah konsolidace a zdali dojde ke změně rozsahu zveřejnění. Povinná účinnost standardů pro evropské společnosti je od roku 2014.

Klíčová slova: IFRS, IFRS 10, IFRS 12, ovládání, zveřejnění

Summary

In May 2011, IFRS 10 and IFRS 12 regarding concept of control and enhanced disclosure requirements were issued. The paper focus on analysis of potential effect on European entities whether they expect a change in their scope of consolidation and extension of notes due to new disclosures. Standards are mandatory effective since 1 January 2014 (for EU entities).

Key words: IFRS, IFRS 10, IFRS 12, control, disclosures

JEL klasifikace: M41**Použitá literatura**

- [1] EFRAG (2012a): Feedback report on field-tests on IFRS 10, IFRS 11, and IFRS 12. [Online]. 2012[Cit. 2014-03-31]. Dostupná: www.efrag.org/files/EFRAG%20public%20letters/Consolidation/Feedback_report_on_field_tests_on_IFRS_10_IFRS_11_and_IFRS_12.pdf
- [2] EFRAG (2012b): Supplementary study – Consolidation of Special Purpose Entities (SPEs) under IFRS 10. [online]2012[cit. 2014-03-31]. Dostupná: www.efrag.org/files/EFRAG%20Output/SPE_Supplementary_study_-_EFRAG_secretariat_report.pdf
- [3] IASB (2013a): International Financial Reporting Standards, as issued at 1 January 2013. IFRS Foundation Publications Department, London, 2013. ISBN 978-1-907877-77-3.
- [4] Výroční zpráva AB Volvo pro roky 2013 a 2012 Dostupná: www.volvogroup.com/group/global/en-gb/investors/reports/annual_reports/pages/annual_reports.aspx
- [5] Výroční zpráva ArcelorMittal SA pro 2013 a 2012 Dostupná: <http://corporate.arcelormittal.com/investors/financial-reports/annual-reports>
- [6] Výroční zpráva Barclays PLC pro 2013 a 2012 Dostupná: <http://group.barclays.com/about-barclays/investor-relations/annual-reports>
- [7] Výroční zpráva Deutsche Bank AG pro 2013 a 2012 Dostupná: https://www.db.com/ir/en/content/reports_2013.htm

Kontakt

Libor Vašek, Ing., Ph.D., katedra finančního účetnictví a auditingu, FFÚ VŠE v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha, tel.: +420 224 095 311, vasek@vse.cz

Tereza Gluzová, Bc., studentka magisterského stupně studia; FFÚ VŠE v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha